

**“FILOLOGIK KOMPARATIVISTIKA VA
TARJIMASHUNOSLIK MASALALARI”**
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
2025-yil, 12-13-noyabr

**“PROBLEMS OF COMPARATIVE
PHILOLOGY AND TRANSLATION
STUDIES”**
international scientific and practical conference
November 12-13, 2025

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

ALISHER NAVOIY NOMIDAGI
TOSHKENT DAVLAT O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI
UNIVERSITETI

TARJIMA NAZARIYASI VA AMALIYOTI KAFEDRASI

**“FILOLOGIK KOMPARATIVISTIKA VA
TARJIMASHUNOSLIK MASALALARI”**

mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya to‘plami

2025-yil, 12-13-noyabr

THE MINISTRY OF HIGHER EDUCATION, SCIENCE AND
INNOVATIONS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

ALISHER NAVO‘I TASHKENT STATE UNIVERSITY
OF UZBEK LANGUAGE AND LITERATURE

THE DEPARTMENT OF “TRANSLATION THEORY AND PRACTICE”

Proceedings of the International Scientific and Practical Conference titled

**“PROBLEMS OF COMPARATIVE PHILOLOGY
AND TRANSLATION STUDIES”**

November 12-13, 2025

Tashkent – 2025

UO‘K 845.711.05

KBK 133.585.3 “Filologik komparativistika va tarjimashunoslik masalalari” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya to‘plami. – Toshkent, 2025. – 889 b.

ISBN 978-9910-8871-6-1

Mas’ul muharrir:
Shuhrat SIROJIDDINOV

akademik

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti rektori

Tahrir hay’ati:

Nozliya Normurodova (O‘zbekiston), Zuhridin Isomiddinov (O‘zbekiston), Elizabetta Ragagnin (Italiya), Gabriela Shtoecli (Shveytsariya), Qosimboy Mamurov (O‘zbekiston), Sayed Mohamed Ahmad Korayem (Misr), Uzoq Jo‘raqulov (O‘zbekiston), Gulnoz Xalliyeva (O‘zbekiston), Yurgen Yakob Beker (Germaniya), Kemal Yavuz Ataman (Turkiya), Xurram Raximov (O‘zbekiston), Natalya Filimonova (Rossiya), Nedim Bakirci (Turkiya), Farhad Rahimi (Eron), Xayrulla Hamidov (O‘zbekiston), Elmira Adilbekova (Qozog‘iston), Sag‘inbek O‘rinboev (Qirg‘iziston), Zulxumor Xolmanova (O‘zbekiston), Mahmadiyor Asadov (O‘zbekiston), Ziyodaxon Teshaboyeva (O‘zbekiston), Dilnavoz Yusupova (O‘zbekiston), Islomjon Yakubov (O‘zbekiston), Nargiza Rashidova (O‘zbekiston), Sabohat Qahharova (O‘zbekiston), Hafiza Qo‘chqorova (O‘zbekiston,) Nigora Sulaymonova (O‘zbekiston), Dilafruz Muhammadiyeva (O‘zbekiston), Dostonbek Ahmadov (O‘zbekiston), Dilnoza Shonazarova (O‘zbekiston).

Mazkur xalqaro konferensiya materiali filologik komparativistika va tarjimashunoslikning dolzarb nazariy hamda amaliy masalalarini zamonaviy ilmiy yondashuvlar asosida yoritishga bag‘ishlanadi. To‘plamda turli milliy adabiyotlar, tillar va madaniyatlar o‘rtasidagi o‘zaro ta’sir, adabiyotlararo aloqalar, qiyosiy-tipologik va qiyosiy-genetik tadqiqotlar, badiiy va maxsus matnlarni tarjima qilish muammolari, tarjima strategiyalari va ekvivalentlik masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, konferensiya materiallarida tarjima nazariyasining zamonaviy konsepsiyalari, tarjimon kompetensiyasini shakllantirish, tarjimoni o‘qitish metodikasi, madaniyatlararo kommunikatsiya hamda globallashuv sharoitida tarjimaning ijtimoiy-madaniy ahamiyati kabi masalalar keng yoritiladi. Ilmiy maqolalar filologik komparativistika va tarjimashunoslik sohalarida faoliyat yuritayotgan olimlar, tadqiqotchilar, doktorantlar, magistrantlar hamda talabalar uchun mo‘ljallangan bo‘lib, fanlararo integratsiyani kuchaytirishga hamda nazariya va amaliyot uyg‘unligini ta’minlashga xizmat qiladi.

Mualliflar qarashi va asarlar nomlaridagi imlo tahririyat nuqtayi nazaridan farqlanishi mumkin.

To‘plam Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti Ilmiy-texnik kengashining 2025-yil 17-dekabrda 6-sonli yig‘ilish qaroriga asosan nashrga tavsiya etilgan.

UO‘K 845.711.05

KBK 133.585.3 Proceedings of the International Scientific-Practical Conference on the topic “Problems of comparative philology and translation studies”. – Tashkent, 2025. – 889 p.

ISBN 978-9910-8871-6-1

Editor-in-Chief:

Shuhrat SIROJIDDINOV

Academician

Rector of Alisher Navo'i Tashkent State University of Uzbek Language and Literature

Editorial Board:

Nozliya Normurodova (Uzbekiston), Zuhridin Isomiddinov (Uzbekiston), Elizabetta Ragagnin (Italy), Gabriela Stöckli (Switzerland), Qosimboy Mamurov (Uzbekiston), Sayed Mohamed Ahmad Korayem (Egypt), Uzok Djoraqulov (Uzbekiston), Gulnoz Khallieva (Uzbekiston), Jürgen Yakob Beker (Germany), Kemal Yavuz Ataman (Turkiye), Khurram Rakhimov (Uzbekiston), Natalya Filimonova (Russia), Nedim Bakirci (Turkiye), Farhad Rahimi (Iran), Khayrulla Hamidov (Uzbekiston), Elmira Adilbekova (Kazakhstan), Sag‘inbek O‘rinboev (Kyrgyzstan), Zulxumor Xolmanova (Uzbekiston), Mahmadiyor Asadov (Uzbekiston), Ziyodakhon Teshaboyeva (Uzbekiston), Dilnavoz Yusupova (Uzbekiston), Islomjon Yakubov (Uzbekiston), Nargiza Rashidova (Uzbekiston), Sabohat Qahharova (Uzbekiston), Hafiza Qo‘chqorova (Uzbekiston,) Nigora Sulaymonova (Uzbekiston), Dilafruz Muhammadiyeva (Uzbekiston), Dostonbek Akhmadov (Uzbekiston), Dilnoza Shonazarova (Uzbekiston).

This international conference articles are dedicated to illuminating the current theoretical and practical issues in philological comparativistics and translation studies based on the modern scientific approaches. The collection analyzes of mutual influences between different national literatures, languages and cultures; interliterary connections; comparative-typological and comparative-genetic studies; the issues of translating literary and specialized texts; translation strategies and problems of equivalence. Furthermore, the conference materials extensively cover the topics such as: contemporary concepts in translation theory, the formation of a translator competence, methodologies for teaching translation, intercultural communication and socio-cultural significance of translation in the context of globalization. The given scientific articles are intended to scientists, researchers, doctoral students, master’s students and undergraduate students who actively working in the fields of philological comparativistics and translation studies and they serve to strengthen interdisciplinary integration as well as to ensure the harmony between theory and practice.

The views expressed in the articles do not necessarily reflect those of the editorial board.

The publication was recommended by the Scientific and Technical Council of Alisher Navo'i Tashkent State University of Uzbek Language and Literature on December 17, 2025.

EIJI MANO – BOBURSHUNOS OLIM

Ne'matilla Otajanov,

Impuls tibbiyot instituti professori, f.f.d.

Annotatsiya. Buyuk ajdodlarimizning bebaho meroslarini xalqqa to'la yetkazish uchun ular yaratgan asarlarning ilmiy-tanqidiy matni nihoyatda zarurligini mutaxassislar yaxshi his qilganlar. “Boburnoma” ning tanqidiy matnini yaratish yaqin yillargacha boburshunoslikdagi eng dolzarb masalaligicha qolaveradi. Bu ezgu ishni jumhuriyatimiz olimlari ro'yobga chiqaradi deb umid ham bildirilgan edi. Biroq unday bo'lmadi. “Boburnoma”ning tanqidiy matni Boburmironing vatanida emas, Yaponiyada yaratildi. Ushbu sharaflı yumush atoqli boburshunos, professor Eiji Manoning zimmasiga tushdi. Deyarli 30 yillik sermashaqqat mehnat samarasi 1995-yilda ilmiy jamoatchilikka taqdim qilindi.

Kalit so'zlar: *tanqidiy matn, ajdodlar, meros, dolzarb, ilmiy, jasorat, qo'lyozma, forsiy.*

Abstract. Specialists have long recognized the great necessity of preparing scholarly and critical editions of the works created by our great ancestors in order to fully convey their invaluable heritage to the people. The creation of a critical text of “Boburnoma” has remained one of the most pressing issues in Babur studies until recent years. It was hoped that this noble task would be carried out by the scholars of our republic. However, that did not happen. The critical edition of “Boburnoma” was prepared not in Babur Mirza's homeland, but in Japan. This honorable mission was undertaken by the prominent Babur scholar, Professor Eiji Mano. The result of nearly thirty years of painstaking work was presented to the academic community in 1995.

Keywords: *critical text, ancestors, heritage, relevance, scholarly, courage, manuscript, Persian.*

Eiji Mano (1939 y. Aychi prefekturasi, Yaponiya) – tarixchi olim, sharqshunos. Kioto universitetining adabiyot fakulteti (1957–1961-y.) va aspiranturasini (1961–1966-y.) tamomlagan. Asosiy tadqiqotlari Markaziy Osiyo tarixi bilan bog'liq bo'lgani sababli xitoy, turk, arab, mo'g'ul, fors, sanskrit va boshqa tillarni o'rgangan. 1968-yilda Osaka universitetining Osiyo tarixi kafedrasida ishlagan. 1969–1971-yillarda AQShning Harvard universiteti san'at va fanlar fakulteti aspiranti. Kioto universiteti Osiyo fakulteti dotsenti va professori bo'lgan. Yaponiyada Temuriylar tarixi bo'yicha tadqiqotlarni boshlab bergan. 1986-yili “Markaziy Osiyoning XIV–XV asrlar tarixi” mavzusida doktorlik ishini himoya qilgan. “Boburnoma”ning Haydarobod va Qozon nusxalari asosida Farg'ona, 1984-yili Qobul qismini yapon tilida nashr ettirgan.

Eiji Mano “Boburnoma”ning jahon kutubxonalaridan foydalanib, 1995-yilda asarning tanqidiy matnini, 1996-yilda “Boburnoma”ga ko'rsatkichlar, 1998-yili “Boburnoma”ning yapon tiliga tarjimasini, 2001-yil “Bobur va uning davri” monografiyasini nashr etdi. 2006-yil “Boburnoma” tanqidiy matni qayta nashrini amalga oshirdi. “Amir Temur va uning jahon tarixidagi o'rni” (Toshkent, 1996), “Bobur va boburiylarning jahon madaniyati tarixida tutgan o'rni” (Andijon, 2008), “Muhammad Haydar Mirzo va “Tarixi Rashidiy” asarining jahon madaniyati tarixida tutgan o'rni” (Andijon, 2011), “O'rta asrlar Sharq allomalari va mutafakkirlarining tarixiy merosi, uning zamonaviy sivilizatsiya rivojidadagi roli va ahamiyati” (Samarqand, 2014) xalqaro anjumanlarida ma'ruza bilan ishtirok etgan. Bobur xalqaro mukofoti (1998-yil), Yaponiya Akademiyasi mukofoti (2005-yil) sovrindori. Olim 2014-yil Yaponiya Akademiyasi a'zozligiga saylangan.

Yaponiyalik mashhur sharqshunos olim, professor Eiji Mano butun hayotini Boburshohning hayoti va merosini o'rganishga bag'ishlagan. U qirq yillik mehnat faoliyati davomida Boburshoh va boburiylar haqida chuqur ilmiy tadqiqotlar yaratdi. Eiji Manoning 1995–2001-yillarda Kioto shahrida natr etilgan to'rt jildlik ilmiy asarlar to'plami buning tasdig'idir. Bu asarlarning qisqacha mundarijasi quyidagicha:

Birinchi jild – “Boburnoma”ning arab imlosidagi tanqidiy matni;

Ikkinchi jild – “Boburnoma” konkordansi. Matnda ishlatilgan barcha turkiy soʻzlar va birikmalar alibo tarzida joylashtirilgan koʻrsatkichlarining mufassal izohi;

Uchinchi jild – “Boburnoma”ning yapon tiliga qilingan muxtasar tarjimasi;

Toʻrtinchi jild – muallifning “Bobur va uning davri” monografiyasi.

Agar dastlabki uch jild bevosita “Boburnoma” haqidagi filologik izlanishlar mahsuli boʻlsa, toʻrtinchi jildda Bobur yashagan XV–XVI asrlarda Markaziy Osiyoda yuz bergan turli voqealar tarixiy va filologik nuqtai nazardan tahlil qilinadi.

Eiji Manoning “Bobur va uning davri” asari toʻrt qismdan tashkil topgan:

birinchi qism Boburshoh va “Boburnoma” xususida;

ikkinchi qism boburiylar va “Tarixi Rashidiy” asari haqida;

uchinchi qism Temur va temuriylar tarixiga bagʻishlangan;

toʻrtinchi qism esa qoʻshimcha, izoh hamda sharhlardan iborat.

Bundan tashqari, ushbu asarda avvalgi uch jildda oʻz yechimini topmagan hamda ularning kirish va izoh qismlarida mavjud boʻlgan bahsli masalalar qayta ishlangan, ayrim kamchiliklar bartaraf etilgan.

Tanqidiy matni yaratish jarayonida Eiji Mano dastavval “Boburnoma” haqida koʻplab maqolalar eʼlon qilgan. Angliya, Turkiya, Germaniyada xalqaro anjumanlar, ilmiy seminarlarda “Boburnoma”ning yoʻqolgan qismlarini toʻldirish borasida “Boburnoma” va “Tarixi Rashidiy”ning oʻzaro yaqinligi, Tehrondagi Saltanat kutubxonasida saqlanayotgan “Boburning majmualariga doir”, “Boburnoma”ning tanqidiy matnini yaratishdagi nashriy muammolar”, “Boburnoma”ning nomlanishiga doir” kabi mavzularda maʼruzalar qilgan.

Eiji Mano “Boburnoma”ning U. Erskin tomonidan qilingan tarjimasiga dastlab Kioto universitetida oʻqib yurgan kezlarda qiziqib qolgan. Shu tariqa unda “Boburnoma” matnini aslyatda oʻrganish va tarjima qilishga ishtiyoq tugʻilgan. Olim “Boburnoma”ni aslyatida toʻliq oʻqish uchun arab, fors va turk tillarini chuqur oʻrgangan. Binobarin, bu siz asarni tadqiq etish imkonsiz edi. Talabalik yillari Eiji Mano uchun asarning Haydarobod qoʻlyozma nusxasini, A.S. Beverij xonim tomonidan qilingan mukammal inglizcha tarjimini, “Boburnoma”ning boshqa olimlar tomonidan amalga oshirilgan inglizcha, nemischa, fransuzcha tarjimalarini oʻrganish uchun eng qulay va samarali davr boʻlgan edi, deyish mumkin. Bu borada Akira Xaneda Eiji Manoning yaqin maslahatchisi boʻlgan.

1969–1972-yillar davomida bir qator xorijiy mamlakatlarda ilmiy safarlarda boʻlgan Eiji Mano AQShning Harvard universiteti professori Omiljan Pritsak hamda professor Richard Fray qoʻlida tahsil koʻrgan. Olimning turkiy va fors tillarini oʻrganishida ularning hissasi alohida boʻlgan. Eiji Mano professor Pritsak bilan “Boburnoma”ning Haydarobod qoʻlyozmasini birgalikda oʻqib-oʻrganib chiqqan. Qoʻlyozma juda noyob edi. Dastlab ular “Boburnoma”ni qismlarga, boʻlaklarga boʻlib oʻrgangan. Tadqiqotchi uchun bu juda foydali boʻlgan.

Eiji Mano 1972-yili Yaponiyaga qaytib, Kioto universiteti Gʻarbiy Osiyo tarixi ilmiy jamiyatining aʼzosi boʻldi. 1977-yili “Boburnoma”dagi ayrim parchalarni yapon tiliga tarjima qilib, nashr ettirdi. Ayniqsa, kitobdagi Samarqand tarixi tasviri Eiji Manoda alohida qiziqish uygʻotdi. Keyinchalik temuriylar tarixini yoritishda asardagi maʼlumotlar katta amaliy yordam berdi.

1983-yili “Boburnoma”ning Fargʻona qismi tasvirini birinchi bor toʻliq holda, 1984-yili esa Kobul qismini yapon tilida nashr ettirdi. Tarjimini amalga oshirish jarayonida Haydarobod qoʻlyozmasi va N. Ilminskiy tomonidan tayyorlangan Qozon nashridan foydalandi. 1986-yili Kioto universitetida fan doktori ilmiy darajasini himoya qilib, Gʻarbiy Osiyo tarixi boʻyicha professor unvoniga sazovor boʻldi. Oradan ikki yil oʻtgach, 1988-yili islom madaniyatiga oid manbalarni oʻrganish maqsadida tashkil etilgan katta bir ilmiy loyiha ishtirokchilari tarkibida ish olib bordi.

Shundan keyin Eiji Mano “Boburnoma”ni asliyatda o‘qish uchun kompyuterdan foydalanish masalasiga har tomonlama chuqur kirishdi. Haydarobod qo‘lyozmasini lotin yozuvida kompyuterda yoza boshladi. 1989–1990-yillari Hindiston, Istanbul, Parij, London, Shotlandiya (Edinburg)ga qilgan ilmiy safarlari chog‘ida ham “Boburnoma” mavzusi uning diqqat markazida bo‘lgan. Asarning Edinburg va London nusxalaridan mikrofilmlar olishga erishdi. O‘sha paytda Yaponiyada kompyuter texnologiyasining jadal rivojlanishi unga, ayniqsa, qo‘l kelgan edi.

“Boburnoma” matnini yaxlit holda lotin yozuvidan arab alifbosiga kompyuter orqali ko‘chirishda Tokio universitetining xorijiy tillarni o‘rgatish bo‘limi boshlig‘i, professor Kayoko Xayashin yaqindan yordam berdi.

Asta-sekin Eiji Mano o‘zida mavjud barcha qo‘lyozmalar asosida arab yozuvidagi matnlarni kompyuter yordamida qiyoslab o‘rgana boshladi. Bu ishda u jiddiy yutuqlarga erishdi. Nihoyat, “Boburnoma” tanqidiy matnini lotin yozuvida emas, balki arab yozuvida yaratishga muvaffaq bo‘ldi. Eiji Manoni moddiy tomondan Yaponiya ta‘lim vazirligi qo‘llab-quvvatlab turdi. 1995-yili “Boburnoma”ning yangi tanqidiy matni dunyoga keldi va olim 1996-yili asarni ko‘rsatkichlar bilan chop etishga moyassar bo‘ldi. Ikki yildan keyin 1998-yili esa yapon tilidagi tarjimasini nashr ettirdi. Shuning natijasida “Bobur va uning davri” deb nomlangan ilmiy-tarixiy asari vujudga keldi va 2001-yilda alohida jildda bosilib chiqdi. Hozirgi kunda ham nafaqada bo‘lishiga qaramay Eiji Mano talabalarga dars beryapti. Ta‘kidlash kerakki, hozirga qadar Zahiriddin Boburshohning jozibador shaxsiyati va “Boburnoma” asari uni tobora o‘ziga rom etmoqda. Shu sababli ayni paytda “Boburnoma”ning tanqidiy matni ustidagi izlanishlarni davom ettirmoqda.

O‘z vaqtida bu mavzuda ishlar ekan, u Tehrondagi “Saltanat” kutubxonasida saqlanayotgan Boburshoh qalamiga mansub qo‘lyozmalardan yetarlicha foydalana olmagan edi. Endilikda ana shu manbalarni ham jiddiy o‘rganib chiqmoqda. Olim Xo‘ja Ahrorning “Volidiya” risolasi asliyatini va Boburshoh tomonidan amalga oshirilgan turkiy tarjimasini qiyosiy tahlildan o‘tkazib, asarning tanqidiy matnini nashr ettirishga tayyorgarlik ko‘ryapti. Eiji Mano, shuningdek, Zahiriddin Boburshohning yana bir muhim asari “Mubayyin”ning tanqidiy matnini ham oxiriga yetkazishga umid bog‘lagan [: 5].

Eiji Mano tanqidiy matn uchun ilmda ma‘lum bo‘lgan eng mukammal va ishonchli to‘rt manbani jalb etgan. Bular Haydarobod nusxasi, Shotlandiya (Edinburg) qo‘lyozmasi, 1857-yilgi Qozon nashri va London qo‘lyozmasidir. Yapon olimi ayni zamonda ayrim shubhali va bahsli o‘rinlarga ravshanlik kiritish maqsadida “Boburnoma” bitilgandan keyin ko‘p o‘tmay fors tiliga qilingan tarjimalardan ham deb yozadi u keng foydalanganini qayd etib o‘tadi. Xuddi shu tufayli, muqaddimada, men matnning katta qismini tiklash imkoniga ega bo‘ldim” [2: 5]. Olim ayrim qo‘lyozmalar bilan, jumladan, Tehronda saqlanayotgan va N.I. Ilminskiyning Qozon nashriga asos bo‘lgan qo‘lyozma bilan bevosita tanishish imkoni bo‘lmaganiga taassuf bildiradi. “Shunday bo‘lsa-da, – deb ta‘kidlaydi u, – men ushbu tanqidiy matn uchun eng yaxshi deb hisoblanuvchi Haydarobod va Edinburg qo‘lyozmalarini asos qilib oldim va o‘ylaymanki, bu nashrga kelgusida jiddiy o‘zgartirish kiritish zarurati bo‘lmaydi” [3: 5].

Tanqidiy matn bilan sinchiqlab tanishish noshining bu so‘zlarida jiddiy ilmiy asos mavjudligini ko‘rsatdi. Bevosita “Boburnoma”ning qo‘limizdagi tanqidiy matniga kelsak, ta‘kidlash joizki, u matnshunoslikning eng so‘nggi yutuqlari darajasidagi tadqiqotdir.

Butun tanqidiy matn davomida Haydarobod qo‘lyozmasi va Qozon nashrining qaysi sahifalariga asoslanilgani ilmiy apparatda izchillik bilan qayd etiladiki, bu hol, xususan, mutaxassislar uchun katta qulayliklar tug‘diradi, zarur o‘rinlarda manbalar bilan qiyoslash imkonini yengillashtiradi. Foydalanilgan yordamchi manbalardagi mavjud tafovut va qo‘shimchalar esa, matnshunoslik talablariga to‘la muvofiq holda har sahifa ostida maxsus belgilar bilan keltiriladi.

Matn uchun tanlangan tayanch manbalar va ularning tasnif-tavsifi, qabul qilingan shartli belgi va qisqartmalar haqida ma’lumotlar yapon va ingliz tillarida yozilgan muqaddimada batafsil bayon qilingan. Bu o’rinda professor Eiji Manoning qariyb bir yarim bosma taboq hajmida yapon tilida yozgan tadqiqotini alohida ta’kidlashni zarur deb bilamiz. Tadqiqotda “Boburnoma”ga yuksak baho beriladi, uning ilmiy, badiiy, tarixiy ahamiyati ancha misollar orqali tahlil qilinadi hamda bizgacha yetib kelgan nodir qo’lyozma nusxalari, ularning o’rganilish tarixi mufassal tadqiq etiladi.

Yapon olimi asarning yaratilish jarayoni, asliy nomlanishi, mavjud tarjimalari haqida teran ilmiy bahs yuritadi, turli tillarda “Boburnoma”ga bag’ishlab yaratilgan ko’plab ilmiy tadqiqotlarga o’z munosabatini bildiradi.

Eiji Mano o’zi tayyorlagan tanqidiy matnning bosh xususiyatlari, turli qo’lyozma nusxalarida uchrovchi katta-kichik tafovutlarni nashrda ifodalash yo’llari, yordamchi manbalardan matnga olingan qo’shimchalar va sahifalar ostiga tushirilgan farqlar to’g’risida batafsil ma’lumot beradi, tanqidiy matn bilan tanishish jarayonida kitobxon nimalarga alohida e’tibor berishi lozimligiga diqqatni tortadi. Mohiyat jihatidan tanqidiy matn uchun ochqich-kalit vazifasini o’tovchi bu tadqiqot yuqori ilmiy saviyada yozilgan. Unda, jumladan, bizning boburshunos mutaxassislarimiz tomonidan to hanz ilmiy muomalaga kiritilmagan turli tillardagi bir qator manba va tadqiqotlarga ham ishoralar mavjudligi, ayniqsa, qimmatlidir. Tanqidiy matndan, uni tuzishda tayanch manbalar sifatida foydalanilgan asosiy qo’lyozma va nashrlardan ayrim sahifalarning fotosuratlarini ilova tarzida o’rin olgan.

Qisqasi, yaponiyalik boburshunos chindan ham katta ilmiy jasorat ko’rsatib, bevosita amaliy ahamiyatga ham ega bo’lgan jiddiy tadqiqotni amalga oshirdi. Shuni ham ta’kidlash lozimki, katta hajmli ushbu nashr “Boburnoma” tanqidiy matnining faqat birinchi jildidir. Muallif muqaddimada tadqiqotning ikkinchi jildi ustida qunt bilan ishlayotganini, unda, jumladan, P. Shamsiyev va S. Mirzayevlar nashri hamda amerikalik professor U. Tekston tayyorlagan tarjimasining mufassal ilmiy tavsifi va tahlili berilishini ma’lum qiladi. Shu munosabat bilan muqaddimadagi yana bir muhim ma’lumot to’g’risida ham qisqacha so’zlash zarurati seziladi. “Boburnoma”ning asl nusxasi taassufki yo’qolgan. Qachon, qayerda va qay tarzda noma’lum. A. S. Beverij xonimning shahodat berishicha, yo’qolgani esa “Podshohnoma” asariga tayangan holda “Boburnoma”ning asl nusxasi Shoh Jahonning hukmronligi davrida ham (1628–1658), shubhasiz, mavjud bo’lgan. Biroq o’sha paytdan hozirga qadar asl nusxaning qayerdaligi noma’lum bo’lib kelmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mano Eiji. Babur-nama. (Vaqayi), Critical Edition Based on Four Chaghatay Text with introduction and Notes.
2. Kyoto, Shokado Mano Eiji. Babur-nama (Vaqayi). Critical Edition Based on Four Chaghatay Text with introduction and Notes. Kyous, Shokader, 1995 1995.
3. Beveridge AS The Babar-nama in English (memoirs of Babur 2 vols. London, 1922 one volume, London, 1969, P.x2.
4. Beveridge A.S. The Babar-nama in English (memoires of Babur), 2 vols, London, 1922, repr. In one volume, London, 1969, P.x2.
5. Mano Eiji. Babur-nama. (Vaqayi). Critical Edition Based on Four Chaghatay Text with introduction and Notes. Kyoto, Shokado; 1995.
6. Mano Eiji. Babur-nama. (Vaqayi). Critical Edition Based on Four Chaghatay Text with introduction and Notes. Kyoto, Shokado; 1995.

MUNDARIJA		
I SHO‘BA. TARJIMASHUNOSLIKNING DOLZARB MASALALARI		
1.	Zuhriddin ISOMIDDINOV. Bizdagi tarjima muammolari	5
2.	Uzoq JO‘RAQULOV. O‘zbek tarjimachiligi istiqbollari	9
3.	Xurram RAHIMOV. Alisher Navoiyning “Munojot” asari tarixi, tabdili va tarjimalari xususida	14
4.	Олимджон КАСИМОВ, Мартаба СУЛТОНЗОДА. Некоторые лингвистические особенности перевода лексем «Шахнаме» на русский язык	17
5.	Ne‘matilla OTAJONOV. Eiji Mano – boburshunos olim	22
6.	Rukhsana IFTIKHAR. Beautification of Mughal women	26
7.	Наталья ФИЛИМОНОВА. Возможности перевода при работе иностранных учащихся с художественным текстом: начальный этап изучения русского языка	30
8.	Kosimboy MAMUROV, Nargiza TILAKOVA Functional syntax and mystical semantics: correlating syntaxemes with sufi concepts in Alisher Navai’s Uzbek and English ghazals	34
9.	Xayrulla HAMIDOV. Muslimbek Yo‘ldoshevning tarjimonlik mahorati	38
10.	Ирода СИДДИКОВА. К вопросу взаимосвязи психолингвистики и художественного перевода	43
11.	Xayrulla HAMIDOV, Zulfizarxon QORAXO‘JAYEVA. Nafisiyning “Jannatning yarim yo‘lida” asaridagi personaj portretining tarjimada berilishi	46
12.	Абдумажид МАДРАИМОВ, Аскарый МАДРАИМОВ. Вопросы перевода научного наследия Захириддина Мухаммада Бабур и традиция перевода в библиотеке Акбара в XVI веке	51
13.	Supriya BANERJEE, Iroda UMAROVA Reimagining classics: Tagore, translation and the global reader	54
14.	Ziyodaxon TESHABOYEVA. “Boburnoma”da milliy-madaniy xususiyatli til birliklar va ularning inglizcha tarjimalari	58
15.	Zulhumor MIRZAEVA. Politics under the mask of poetics: Chulpon’s translations in the 1920s-1930s	62
16.	Abdumajid MAMADALIYEV. Badiiy matn tarjimasida milliy koloritni ifodalash muammosi	72
17.	Muhammadjon ABDUVALIYEV. Sinxron tarjimashunoslikning zamonaviy masalalari	74
18.	Мұратбек БАҒИЛА, Кәмшат АЙМАҒАМБЕТОВА. Қазақ тілін оқыту әдістемесінің жаңа парадигмалары	80
19.	Shermurod SUBHON. Ijodiy kengashlarda	84

20.	Shermurod SUBHON. Kitobxon oldida mas’uliyat	97
21.	Murtazo SAYDUMAROV, Mahmudaxon SAYDUMAROVA. O‘zbek adabiyotining ilk romani tarjimalarida lingvomadaniy xususiyatlar va semantik o‘zgarishlar	100
22.	Mahmadiyor ASADOV. Tarjima – qiyosiy adabiyotshunoslikning tadqiqot obyekti	107
23.	Toshtemir ALIMOV. Gender as a linguistic and cultural parameter in literary translation	113
24.	Tozagul MATYOQUBOVA. Ilk hasbi hol qasida va uning o‘zbek tarjimoni	116
25.	Dilafruz MUHAMMADIYEVA. “Boburnoma”ning turkcha tarjimasi bilan bog‘liq muammolar	120
26.	Umida TURAeva. Some challenges of translating forensic terminology between English and Uzbek	125
27.	Елена ПАНОВА. Мифопоэтическая традиция и проблемы перевода и функционирования онимов в волшебной повести «Алиса в стране чудес» Л. Кэрролла	128
28.	Gulnoz MAMARASULOVA. Siyosiy matn tarjimasining lingvokulturologik jihatlari	137
29.	Эльнора БАГАВОВА. Эволюция переводческих теорий: от традиционных подходов к современным тенденциям	140
30.	Dilfuza KHUDAIBERDIEVA. Translation studies: traditional and modern approaches	144
31.	Gulnoz MAMARASULOVA, Ruxshona CHO‘LIYEVA. Diplomatiik matnlarning tarjimada ifodalanishi	148
32.	Dilshod AMIRQULOV. Tarjimashunoslikda til tipologiyasi asosida komparativ yondashuv	151
33.	Tozagul NASRULLAEVA. Literary translation as interpretation: on the basis of Dreiser’s literary works	154
34.	Мохира ЭШКУВАТОВА, Достонбек АХМАДОВ. Роль лингвострановедческого компонента в обучении переводу	156
35.	Islom TURDIYEV. Ingliz va o‘zbek tillaridagi ayrim ish yuritish terminlarining tarjima talqinidagi muammolari	160
36.	Фотима УМИРЗАКОВА. Проблемы традиционных и современных подходов в немецком переводе	163
37.	Shohsanam BEKMURATOVA. Maqollar tarjimasida tarjimonlarining lingvomadaniy yondashuvlari	166
II SHO‘BA. QIYOSIY TILSHUNOSLIK MASALALARI		
38.	Sayed Mohamed Ahmad KORAYEM. Principles for developing comparative linguistic studies	171
39.	Nedim BAKIRCI. Milli kimlik in’jasinda halk biliminin islevi	183
40.	Farhad RAHIMI. Beş, bel, bilek, elik/ el ve ilik kelimelerinin etimolojik ve anlamsal bağılantilari	190

41.	Farhad RAHIMI. Nezrali'nin Çağatay türkçesi sözlüğünün yanlıslari üzerine iii	196
42.	Сырга ОРУНБАЕВА, Долон МАЛДЫБАЕВ, Сагынбек ОРУНБАЕВ, Минаим МЫРЗАКМАТОВА, Жумакадыр КАРАМОЛДОЕВ. Горы и их лингвистические особенности: типология высот и культурных различий	215
43.	Saodat MUHAMMEDOVA, Kosimboy MAMUROV. Reforming the Uzbek latin alphabet: balancing phonology and global usability	221
44.	Jamoliddin YOQUBOV. O‘zbek va fransuz tillarida “ona” leksemasi ifodalanishining lingvomadaniy xususiyatlari	223
45.	Valijon VOSITOV. Inkor kategoriyasi lingvistik voqelik sifatida	228
46.	Khushnuda SAMIGOVA. Identifying the semantic component of affectionate form	230
47.	Nargiza DOSBAYEVA. Specific features of intercultural interaction in the course of teaching foreign languages	234
48.	Наргиза РАШИДОВА. Арабские заимствования в узбекском языке	237
49.	Ulugbek KARIMOV. Evolution of the cyborg in 21st-century science fiction	240
50.	Kamola ABDULLOEVA. Diskursiv shaxsning grafik vositalar orqali aks etishi	243
51.	Malohat BADALBAYEVA. The special lexicon of emergency situations in global linguistics	246
52.	Nargiza MIRZALIYEVA. Abdulla Qahhor va Ernest Xeminguey hikoyalari qahramonlarining o‘ziga xos xususiyatlari: badiiy tahlil va qiyosiy yondashuv	250
53.	Azizjon SHARIPOV. Yozma manbalarda Hirotning tarixiy toponimikasiga doir ma’lumotlar: Shohrux Mirzo davri	253
54.	Марина ИСКАКОВА. Тюркоязычный мир от древности	263
55.	Nargiza YUSUPOVA. The impact of artificial intelligence on comparative philology and translation studies	268
56.	Feruzaxon KARIMOVA. Aksiolingvistikada ma’naviy qadriyatlar talqini	272
57.	Zebiniso BEKMURADOVA. O‘zbek va fransuz maqollaridagi xiazmlarning stilistik, semantik va lingvokulturologik tahlili	276
58.	Sabohat QAHHAROVA. Yassaviy hikmatlarining lingvokulturologik tahlili	279
59.	Dildora KENJAYEVA. “Boburnoma”da antroponimlarning etimologik o‘ziga xosligi	283
60.	Gulchexra IBRAGIMOVA. Ingliz tilida abbreviatura va akronimlarning lingvistik tahlili	287
61.	Asror YUSUPOV. Lug‘at maqolasi strukturasi nazariyasining rivojlanishi	289

III SHO‘BA. QIYOSIY ADABIYOTSHUNOSLIK MASALALARI		
62.	Islamjan YAKUBOV. Rudakiy adabiy-estetik qarashlari va lirik qahramon kechinmalari	293
63.	Islamjan YAKUBOV. Tragik konflikt, tragik holat va tragik qahramon	299
64.	Dilnavoz YUSUPOVA, Kemal Yavuz ATAMAN. Uch tazkira qiyosi	308
65.	Gulnoz XALLIEVA, Sitora SHAHOBOVA. “Middlemarch” va “Anna Karenina” asarlarida ayol obrazining o‘rni	316
66.	Bahodir XOLIQOV. Britaniya adabiyoti va o‘zbek mifologiyasida daydi yog‘dularning badiiy xususiyatlari	320
67.	Gulnoz XALLIYEVA, Farangizbonu ADAMOVA. “Jek Raymond” romanida Jek obrazi tahlili	323
68.	Nuriddin ALTINBOYEV. Qiyosiy tahlilda tipologiya va ta’sir fenomeni	326
69.	Gulnoz XALLIYEVA, Iroda ABDULLAYEVA. The nature of satirical characters in the works of Jonathan Swift	330
70.	Mohinur SOTVOLDIYEVA, Gulnoz KHALLIEVA. The poetics and typology of father figures in world literature: a comparative study	333
71.	Xafiza KUCHKAROVA. Badiiy adabiyotda peyzajning o‘rni	336
72.	Dilafro‘z QAHNAROVA. Zamonaviy o‘zbek qissachiligi: xalq an’analari va yangi badiiy shakllar	340
73.	Elmira HAZRATQULOVA. Temuriylar davri adabiy muhitida ustoz-shogird munosabatlari	344
74.	Тоҳир ТУРДИБОЕВ, Нигора ЖЎРАЕВА. Бехбудий таълимотида ижтимоий-маърифий масалалар	347
75.	Ma’suma OVIDJONOVA. Ingliz va o‘zbek adabiyotida ilmiy fantastikaning narratologik asoslari	351
76.	Эльмира АДИБЕКОВА, Сўлтан САНИЯТ. Türk masallarında hayvan motifleri: geyik motifinin kültürel yansımaları	357
77.	Эльмира АДИБЕКОВА, Сая БЕРІКҚЫЗЫ. Türk-islam kimliğinin sembolü olarak Hoca Ahmet Yesevi türbesi	368
78.	Эльмира АДИБЕКОВА, Гүлнұр ЕСЕНГЕЛДІ. Karaşaş Ana türbesi ve halk inançlarında kadın Evliya imgesi	375
79.	Дильфуза МАМЕТОВА, Малика ПРИСТАЕВА. Keloğlan ile padişahın kızı masalının Anadolu, Uygur, Gagavuz varyantlarında kahraman ideali	383
80.	Карлыгаш БОРБАСОВА, Какимжан БИШМАНОВ, Мира БАЛТЫМОВА. Сравнительный анализ текстов Корана, Библии и Торы по проблеме межрелигиозного диалога и укрепления общенационального единства	394
81.	Улжан ТУНГАТОВА, Алуа АЛШЕР. Сравнительный анализ идей толерантности в Коране и Библии	400
82.	Ляззат АЛИЕВА, Möldir NIŞANHAN. Masalların mitolojik mirası: şamanizm ve islam’ın izleri	404

83.	Ынтымакгул НУРМАГОМБЕТОВА. Бейсенбай Кенжебаев зерттеулеріндегі қазақ және түркі әдеби мұраларының тарихи-филологиялық зерделенуі	412
84.	Saltanat YERALIYEVA. The writing of Khoja Akhmet Yasawi’s “Diwani hikmet” in turkic language	420
85.	Yorqinoy ISMONOVA. Bola timsolining roman obrazlari tizimidagi o‘rni	423
86.	Динара САЗАНОВА. “Диуани хикмет” мәтініндегі сопылық терминдердің рухани-философиялық мағынасы	427
87.	Шахноза КАРИМОВА, Жұлдыз МҮСІРКЕП. Akbura Evliya türbesi: türk-islam mimarisi ve halk inanci arasindaki bağ	433
88.	Bahodir ABSAMADOV. Shekspirning “Venetsiya savdogari” asarida komik adolat va axloqiy kinoya	440
89.	Ghalib ZEYAD. The evolution of Uzbek language, literature, and culture: the enduring legacy of Alisher Navai	445
90.	Axror QODIROV. O‘zbek qissachiligida xarakter va kolliziya: Qo‘Chqor Norqobil ijodi misolida XX–XXI asr badiiy talqinlarining evolyutsiyasi	451
91.	Мұратбек БАҒИЛА, Қанзада ЖҮБАНЫШЕВА. Тілді деңгейлік оқыту жүйесінің ғылыми негіздері	457
92.	Sevinchoy YOQUBOVA. G‘oyaviy-badiiy konsepsiya va poetik obrazlar hissiy tonalligi	461
93.	Munira KARIMOVA. The poetics of human and animal characters in Uzbek prose	472
IV SHO‘BA. KOMPARATIVISTIKA VA METODIKA: TIL, ADABIYOT TA‘LIMI TIPOLOGIYASI		
94.	Назаркул ИШЕКЕЕВ, Рима ЗАЙЫРКУЛОВА. Ааламдашуу доорунда медициналык багытта окуп жаткан чет элдик студенттерге «Манас» эпосу жана «Махабхарата» эпосундагы идеяларды салыштыруу менен тарбиялоонун мүмкүнчүлүктөрү	480
95.	Ирина ЯНОВСКАЯ. Формирование риторической компетенции в системе профессиональной подготовки студентов нефилологических специальностей	487
96.	Лариса БАСОВА, Светлана ДРАЧЕВА. Повышение качества обучения русскому языку в странах постсоветского пространства: опыт Тюменского государственного университета	490
97.	Айгул АЙТБЕНБЕТОВА, Нургул ЖОЛДАСОВА. Қазақ тілін оқытудағы цифрлық ресурстар: тиімділігі мен болашағы	494
98.	Muxabbat MATQURBONOVA, Umida YANGIBOYEVA. Ikki tillilik sharoitida o‘zbek tili ta’limining komparativ tahlili	498
99.	Зулхумар ЖУМАНОВА. Роль алгоритмов в формировании навыков устной и письменной речи студентов	500
100.	Максим ЧИКОВ, Диляра ЗАРИПОВА. Проблемы подготовки специалистов в тройке языков русский-английский-узбекский и пути решения	504
101.	Раъно ИСАМУТДИНОВА. Система упражнений для развития навыков устной речи на занятиях по русскому как иностранному	509

102.	Зулфия КУРБАНОВА. Методика работы с текстом на занятиях по русскому как иностранному	513
103.	Nilufar BURIYEVA. Sun’iy intellekt vositalari asosida o’quvchilarning lingvokulturologik kompetentligini rivojlantirish metodikasi	516
104.	Шахло УРИНОВА. Методика формирования лексической компетенции студентов в процессе изучения русского как иностранного	520
105.	Gulnoz MAMARASULOVA. Geopolitical meanings in media discourse	524
	V SHO’BA. КОМПАРАТИВИСТИКА YOSH TADQIQOTCHILAR NIGOHIDA	
106.	Saida SULTANOVA. Badiiy tarjimaga o’rgatishda an’anaviy va zamonaviy yondashuvlarning ahamiyati	529
107.	Зухра МОЛДАБАЕВА, Айжан ЖАНҒЫЛЫШ. Коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастырудағы инновациялық әдістер	533
108.	Barno ABDULLAYEVA. “Boburnoma”ning xorijiy tillarga tarjima qilinishi	539
109.	Zilola ERGASHEVA. The transformation of translation practices through artificial intelligence technologies	544
110.	Dilfuza ZOYIROVA, Aziza YORIQULOVA. Tarjima jarayonida ekvivalentlik tamoyilining an’anaviy talqinlari	547
111.	Anvar MIRZAQULOV. Ikkinchi jahon urushidan so’ng sinxron tarjimaning paydo bo’lishi va rivojlanishi	549
112.	Shuhrat MULADJANOV. Different approaches to the lingua-stylistic analysis in literary translation	552
113.	Gulshan ERGASHEVA. Tarjimashunoslikda an’anaviy va zamonaviy yondashuvlar: o’zbek va nemis tilidagi frazeologizmlar talqinida	555
114.	Dilnoza SHONAZAROVA. Xabarlar tarjimasi va lokalizatsiyasi	559
115.	Умида МУХАММАДИЕВА. Язык и культура: трудности перевода национально-культурных особенностей	562
116.	Gulnoza XUDAYQULOVA. Badiiy asarlarni tarjima qilishda uchraydigan ba’zi frazeologik muammolar	567
117.	Shoira XODJAYEVA. Bilvosita tarjimaning muammolari: an’anaviy va zamonaviy yondashuvlar	570
118.	Djamila BEGJANOVA. Paremiologik birliklar tarjimasida lingvokulturologik ekvivalentlik	573
119.	Shaxnoza IBRAGIMOVA. Linguistic representations of characters and peculiarities of translating their original names in “A farewell to arms”	577
120.	Fazilat XABIBULLAYEVA. Mumtoz adabiy manbalar tarjimasida: arxaik leksika jahon tarjimashunosligi kontekstida	580
121.	Maftuna RO’ZMETOVA. Fentezi adabiyoti tarjimasida madaniy konnotatsiyalarning ifodalanishi	584
122.	Maftuna SAPAROVA. “Al-qistosu-l-mustaqim fi ilmi-l-arud” asarining ingliz tilidagi tarjimasida xususida	588